POLKUJA TYÖHÖN

Ammattirakenne muuttuu, miten käy osaamisen?

Konsortion johtaja: Rita Asplund (ETLA)
Osahankkeiden johtajat: Osmo Kivinen (RUSE),
Antti Kauhanen (ETLA) ja Eira Viikari-Juntura (TTL)

ETLA RUSE RoSA Työterveyslaitos

Muut konsortioon kuuluvat tahot:

Helsingin kaupungin tietokeskus, THL, ETK, Kela, KARVI, Ragnar Frisch Centre for Economic Research (Oslo)

strateginen TUTKIMUS

Ammattirakenteen muutoksesta on tänä päivänä varsin hyvää perustietoa,…

- **Digitalisaatio, robotisaatio ja tuotannon siirtyminen ulkomaille aiheuttavat sen, että ammatteja kuolee, uusia tulee tilalle ja jäljelle jääneiden sisältö muuttuu.**
- **Kansainvälisen ja myös kotimaisen tutkimustiedon pohjalta on muodostunut varsin hyvä yleiskuva siitä, miten nämä globaalit trendit muovaavat ammattien ja työtehtävien rakenteita (vähemmän sisällöistä).**

…mutta paljon vähemmän tietoa rakennemuutoksien vaikutuksista mm. osaamisen kysyntään eli vaatimuksiin

- Ammattirakenteen muutos asettaa uusia vaatimuksia kaikille koulutusasteille peruskoulusta aikuis- ja täydennyskoulutukseen.
- Ammattirakenteen muutos myös edellyttää ammatillisen kuntoutuksen ja ylipäänsä työvoimapalvelujen tarjonnan uudistamista työmarkkinoiden toimivuuden edistämiseksi.

STN-hankkeessamme pyrimme siksi vastaamaan seuraaviin pääkysymyksiin

- Miten varmistetaan työvoiman osaaminen ja ajantasaiset taidot työmarkkinoille tuleville nuorille ja samalla myös varttuneelle työvoimalle?
- Missä määrin ja millä tavoin osaaminen ja sen kehittäminen auttavat työelämässä jo olevia (ml. maahanmuuttajia) sopeutumaan ammattirakenteen muutokseen?
- Miten ammatillisen osaamisen kehittäminen vaikuttaa työhön osallistumiseen heikentyneen terveydentilan tai työttömyyden yhteydessä?

Kolme pääteemaa lähestymme kysymällä:

- Toimivatko keskeiset olemassa olevat koulutuksen ja osaamisen hankkimiseen, ylläpitoon ja uusimiseen tarkoitetut institutionaaliset mekanismit?
- Miten niitä voisi ja tulisi parantaa ja kehittää niin, että ihmiset siirtyvät varmemmin työelämään, pysyvät siellä ja myös työllistyvät uudelleen?

Voimakkaasti eriäviä päätelmiä suomalaisen **koulutuksen ja osaamisen tilasta**

POLKUJA TYÖHÖN

- Suomen menestys niin **nuorten oppimistuloksissa (PISA)** kuin **aikuisten kognitiivisessa osaamisessa (PIAAC)** noteerataan korkealle (vrt. esim. TK:n Suomi maailman kärjessä -lista).
- Viime vuosina on eri yhteyksissä tuotu esille, että **nuorten koulutustason nousu on Suomessa pysähtynyt/romahtanut**.
- Päätelmä osoitetaan johtuvan sekaannuksesta: **korkea-asteen** koulutusta koskevat OECD-tiedot ovat suomalaistulkinnoissa muuttuneet **korkea-koulu**tutkinnon suorittaneita koskeviksi.
    - **Vähintään kandidaattitasoisen korkeakoulututkinnon suorittaneiden osuus 30–34-vuotiaiden ikäluokasta on Suomessa 47 %, mikä on OECD-maiden kolmanneksi korkein.** [Kivinen, O. & Hedman, J.: Suomen korkeakoulutus on yhä korkeaa kansainvälistä tasoa. Tieto&trendit 20.12.2017]

Miten voidaan varmistaa työmarkkinoille tulevien **nuorten osaaminen ja taidot** ammattirakenteen muutoksen oloissa?

POLKUJA TYÖHÖN

- **Sosioekonomisen taustan** ja **vanhempien työelämäkokemusten** vaikutukset lasten työelämään kiinnittymiseen ja oman uran luomiseen.
- **Koulutuksen ja työelämän ulkopuolella olevat nuoret (NEET):** riskitekijät, työllistymistä edistävät toimenpiteet ja myöhempi hyvinvointi.
- **Toisen asteen koulutusvalintojen työelämävaikutukset:** lukio/ammatillinen koulutus; koulutusaloittaiset työllisyysnäkymät

Työn murroksen mestarikurssi: nuoret työn kynnyksellä [http://www.polkujatyohon.fi/tapahtumat/]

Digiosaaminen: digitalisaatio on vaarassa tuottaa eritasoiseen osaamiseen kiinnittyvää eriarvoisuutta

POLKUJA TYÖHÖN

- **Nuorten ICT-taitojen** testaaminen tosiasiallista osaamista mittaavan **taitotestin** avulla: yli 5 400 **peruskoulun** yhdeksäsluokkalaisen ja yli 4 100 **toisen asteen** opiskelijan digitaaliset taidot.
- **digitaalisessa osaamisessa esiintyy eroja** (esim. tytöt vs. pojat)
- Toisen asteen opiskelijoiden osalta on **käynnissä**:
  - digiosaamistaso **eri taitoalueilla;**
  - digiosaamisen **kehittyminen** perusopetuksesta toiselle asteelle siirryttäessä;
  - digitaalisten taitojen yhteys **koulutusvalintoihin; ura- tai jatko-opintosuunnitelmiin.**
- uusien teknologioiden ja digitalisaation tarjoamat **mahdollisuudet koulutuksessa** (opettajien ICT-taidot)

Työllisten osaamisen päivittämisen vaikutuksia

POLKUJA TYÖHÖN

- arvioitu **Koulutusrahaston** myöntämän **aikuiskoulutustuen** vaikuttavuutta
  - merkittävä instrumentti, jonka avulla yhteiskunta pyrkii edistämään työllisten osaamisen kehittämistä; menot ovat noin 250 M€ vuodessa;
- tulos: tuki edistää tutkinnon suorittamista ja ammatinvaihtoa;
- **haaste: sitä käyttää vähiten sellaiset, joiden työllisyyttä uhkaa teknologinen kehitys tai toimintojen siirtäminen ulkomaille; teollisuuden työntekijät ovat tuen käyttäjien joukossa selvästi aliedustettuina;**
- tulokset ovat antaneet Koulutusrahaston hallitukselle **eväitä toiminnan kehittämiseen**.
- **Ammattikasvatuksen aikakauskirja 20 (1) 2018**

Työvoiman **liikkuvuus** ja tehtävärakenne **(K)**

POLKUJA TYÖHÖN

- **Työpaikkansa menettäneet** vaihtavat **osaamisrakenteeltaan** erilaisimpiin työtehtäviin verrattuna henkilöihin, jotka eivät menettäneet työpaikkaansa tahtomattaan.
  - osaamisrakenne koostuu neljästä eri tehtäväluokasta: **rutiinitehtävät, fyysiset tehtävät, abstraktit tehtävät ja sosiaaliset tehtävät**
- **Negatiivinen vaikutus palkkakehitykseen, joka näkyy vielä 10 vuoden kuluttua.**
- Tulokset vaihtelevat merkittävästi sen mukaan, **miten helposti siirrettävissä henkilön osaaminen on!** (parhaiten pärjäävät toimisto- ja asiakaspalvelutyöntekijät)
- **http://www.polkujatyohon.fi/tyon-murroksesta-selviaa-osaamistaan-kehittamalla/**

Supistuvissa ammateissa toimineiden erkaantuvat työurat ja osaamisen kehitys (K)

POLKUJA TYÖHÖN

- **Supistuva ammatti?** – Ammateissa toimivien määrä on osoittanut **laskevaa** suuntaa viimeisten kahdenkymmenen vuoden aikana.
  - toimistotyöntekijät, perinteisen teollisuuden työntekijät (esim. konepaja ja valimo, puun- ja paperinjalostuksen prosessointi, kumi, paperi, tekstiili, teollisuustuotteiden kokoonpano)
- **Työllisenä pysymiseen ja uuden työuran luomiseen vaikuttavat:**
  - ammatti eli **osaamisen siirrettävyys:** toimistotyö vs. perinteiset teollisuustyöt;
  - **ikä** ⟶ nuoret suorittavat usein **lisätutkintoja**, vanhemmat harvoin
  - yllättävän pieni osa on ollut **työvoimapoliittisissa toimenpiteissä** ja usein vasta työttömyyden pitkittyessä ⟶ harva palaa työelämään (avoimille työmarkkinoille)

Sairauspoissaolojen ja työkyvyttömyyseläkkeiden kehitys heijastaa ammattirakenteen muutoksia

POLKUJA TYÖHÖN

- **Sairauspäivärahajaksolle jääneiden osuus** yleisesti **pieneni** aikavälillä 2005–2013; muutos oli suurempi miehillä kuin naisilla naisten huomattavasti korkeammasta sairauspoissaolojen tasosta huolimatta.
- Työmarkkinoiden rakenteelliset muutokset **ei**vät näytä suuresti horjuttaneen ryhmien välisiä **sairauspoissaoloeroja**; sairauspoissaolot ovat edelleen paljon yleisempiä työntekijäasemassa olevilla kuin toimihenkilöillä, sosiaali- ja terveyspalveluiden (sote) alalla kuin muilla aloilla työskentelevillä sekä julkisella kuin yksityisellä sektorilla työskentelevillä. Tosin sosiaali- ja terveysalalla julkisen ja yksityisen sektorin ero sairauspoissaoloissa on kaventunut vuoden 2009 jälkeen.
- **Sairauspoissaolojen trendien eroja tulkitessa** tulee huomioida, että sairauspoissaolojen väheneminen **ei välttämättä aina kuvasta pelkästään terveydessä ja työkyvyssä tapahtuvaa myönteistä kehitystä**, vaan se saattaa osittain **liittyä ammattirakenteen muutoksiin, henkilöstön vähentäminen ja työn epävarmuustekijät**.
- **Sairauspoissaolo- tai työkyvyttömyyseläketilastojen tulkintaan ohjeistusta:** Viranomaisten tai päättäjien eikä terveydenhuollon asiantuntijoidenkaan **ei pitäisi tehdä liian suoraviivaisia päätelmiä** työikäisen väestön terveydentilasta tai työkyvystä näiden tilastojen perusteella.

Työhön paluun ja osallistumisen edistämiseen tähtäävien sairausvakuutuslakien muutosten vaikuttavuus

POLKUJA TYÖHÖN

- Suomessa on noin 10 vuoden ajan ollut mahdollista palata täydeltä sairauslomalta osa-aikaiseen työhön **osasairauspäivärahan** turvin.
  - Osasairauspäivärahan käyttö työkyvyttömyyden varhaisessa vaiheessa **lisäsi vakiintunutta työhön paluuta ja työssä oloa.**
  - Osasairauspäivärahaa käyttäneet jäivät **harvemmin täydelle työkyvyttömyyseläkkeelle**, mutta useammin osatyökyvyttömyyseläkkeelle.
  - Osasairauspäivärahaa saaneiden sairausperusteiset **kustannukset olivat noin puolet** täyttä sairauspäivärahaa saaneiden vastaavista kustannuksista.
- **Vuoden 2012 sairausvakuutuslakimuutos eli ns. 30–60–90 päivän sääntö:** yli 60 sairauspäivärahapäivää kestäneiden sairauspoissaolojen jälkeen vakiintuneesti **työhön palanneiden osuus väheni** ja työhön palaaminen **viivästyi** hieman lakimuutosten jälkeen. **Osittaisia työkyvyttömyysetuuksia ja kuntoutusetuuksia saaneiden osuus lisääntyi selvästi.**
- Osasairauspäivärahan käytön edelleen kehittämisestä ja niin sanotun 30–60–90 päivän säännön soveltamisesta käytännössä uutta tietoa.

Vaikeuttavatko ammattirakenteen muutokset ammatillisen kuntoutuksen tuloksellisuutta? (K)

POLKUJA TYÖHÖN

- Ammatillisella kuntoutuksella pyritään edistämään työssä pysymistä ja työhön paluuta tai uudelleen työllistymistä työkyvyttömyyden jälkeen.
  - **Kuntoutusuudistus vuonna 2004:** Työeläkekuntoutusta saavien **määrä lisääntyi voimakkaasti** uudistuksen jälkeen. Lakimuutoksella pyrittiin aikaistamaan kuntoutuksen aloittamista sekä edistämään kuntoutuksen osuvuutta ja tarkoituksenmukaisuutta.
  - **Ei vaikutuksia:** Lakimuutoksen vaikutuksia koskenut **aiempi tutkimus ei ole osoittanut**, että kuntoutuksen aloittaminen olisi varhentunut tai työkyvyttö-myyseläkkeelle siirtyneiden osuus vähentynyt muutoksen jälkeen.
- **Kuntoutuksen vaikuttavuudesta** on edelleen vähän näyttöä Suomesta tai muualta.
  - Tähän liitetään myös muun tyyppisten työvoimapoliittisten toimenpiteiden vaikutus.

Erityisryhmänä maahanmuuttajat: työllisyyden ja hyvinvoinnin väliset yhteydet (1/2)

POLKUJA TYÖHÖN

- Maahanmuuttajien osaamisen tunnistamisessa ja tunnustamisessa on edelleen puutteita ja heidän työllistymisensä usein valtaväestöä heikompaa.
- Pureuduttiin **eri kulttuuritaustoista Suomeen muuttaneiden maahanmuuttajien** työllistymiseen liittyviin haasteisiin ja onnistumisiin pääpainon ollessa **työllistymistä tukevissa ja sitä hidastavissa mekanismeissa**.
- Miten erilaiset **vajaatyöllisyyden** muodot vaikuttavat heidän **hyvinvointiinsa ja taloudelliseen pärjäämiseensä** mm. sosiaalisen statuksen ja sosiaalisten verkostojen ylläpidon sekä sosiaalietuuksien vastaanottamisen tai pimeiden töiden tekemisen kautta?
- **EN HALUA ISTUA VERONMAKSAJAN HARTEILLA, HALUAN OLLA VERONMAKSAJA ITSE**
  18_06_20_Tutkimuksia_2_Yijala_Luoma.pdf

Erityisryhmänä maahanmuuttajat: hyvin koulutetut turvapaikanhakijat (2/2)

POLKUJA TYÖHÖN

- Vuonna 2015 Suomeen tuli tavallista suurempi määrä turvapaikanhakijoita, joista suurin osa tuli Irakista.
- Pientä **hyvin koulutettujen tai muutoin ammattitaitoisten irakilaisten ryhmää** on haastateltu kolme kertaa vuosien 2015–2018 aikana.
- Millaisia oppimiskokemuksia heillä on ollut suomalaisesta kulttuurista, suomalaisen yhteiskunnan toiminnasta ja sosiaalisista suhteista suomalaisten kanssa?
- http://www.polkujatyohon.fi/turvapaikanhakijana-suomeen-tulleiden-irakilaisten-oppimiskokemuksia-suomessa-ja-suomesta/

Kiitos!
POLKUJATYOHON.FI
#POLKUJATYOHON